

FUND OG FORSKNING
I DET KONGELIGE BIBLIOTEKS SAMLINGER
IGENNEM 50 ÅR

AF

ERLAND KOLDING NIELSEN OG JOHN T. LAURIDSEN

I 2004 har *Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger* 50 års jubilæum som Det Kongelige Biblioteks videnskabelige årbog. Ganske vist er der ikke kommet 50 årgange, det foreliggende bind er nr. 43 i rækken, men enkelte års afbrydelse i udgivelsestakten modsvares af stadig mere omfattende årgange fra 1990'ernes begyndelse. Længe har årgangene været tre gange så store, som de var i de første godt 30 år. Det afspejler til en vis grad forskningsindsatsen på Det Kongelige Bibliotek, men er også udtryk for at interessefeltet og samlingerne er udvidet, nye artikeltypen er kommet til (oversigter, disputatsoppositioner, anmeldelser), og at lysten til at publicere i denne kontekst er vundet frem. Det ændrer ikke ved det grundlæggende hovedformål for årbogen, som stadig er det samme, som rigsbibliotekar Palle Birkelund formulerede det i første årgang i 1954, nemlig både herhjemme og i udlandet at udbrede kendskabet til bibliotekets samlinger og til, i det hele taget at udbygge forbindelsen mellem biblioteket og offentligheden.

Skiftende redaktører af årbogen har i sagens natur forvaltet opgaven på hver deres måde. I den første lange periode 1954-74 var overbibliotekar, dr. phil. h.c. Ricard Paulli ene om opgaven, som han løste med stor nidkærhed og akkuratess. Hovedvægten var så afgjort på ældre bog-, biblioteks- og litterærhistorie, selv om der slap et par artikler igennem med emner fra det 20. århundrede. Paullis efterfølger som redaktør, forskningsbibliotekar Harald Ilsøe, varetog hvervet 1975-83 og opretholdt en emnemæssig profil, der ikke lå langt fra forgængere. Ingen af dem optrådte på tidsskriftets kolofon som redaktør, så den uindviede måtte hente sin viden om redaktørforholdet på anden vis. Paulli ønskede udtrykkeligt ikke, at det af *Fund og Forskning* skulle fremgå, at han var redaktør, men manuskripterne fandt alligevel frem til ham og senere til Ilsøe. Heldigvis. Denne diskretion hindrede ikke

forbindelsen til offentligheden. Først i bind 22 (1975-76) kom det på tryk i årbogen, at Paulli havde været den mangeårige redaktør. Da kunne han ikke gøre indsigelse imod det længere. Det stod at læse i Palle Birkelunds nekrolog over ham. Det var den første nekrolog, som årbogen bragte, og er stadig en af de meget få. Det var en understregning af Paullis betydning for Det Kongelige Bibliotek, dansk humanistisk forskning – og for *Fund og Forskning*.¹ Her stod også at læse, at Paulli efter at have taget sin afsked fra Det Kongelige Bibliotek i 1955 havde kunnet koncentrere sig om redaktionsarbejdet, og at det både tidsmæssigt og på anden måde var en stor del af hans 20-årige otium. Ingen senere redaktører har haft de samme vilkår for at varetage opgaven, uden at det skal tjene til nogens undskyldning.

Paulli var skaberen af *Fund og Forsknings* udseende i stort og småt. Fra første årgang var der en titelvignet med tilknytning til en af de bragte afhandlinger og på smudsomslaget en illustration hentet fra en af artiklerne. Dertil et titelblad, en sideopsætning og et papirvalg, der kun ændrede sig i detaljer. Det fortæller noget om hans indflydelse, at først i den årgang, der bragte hans nekrolog, blev det hidtil blanke papiromslag afløst af Frederik 3.s kronede monogram tegnet af Erik Ellegaard Frederiksen efter et bind fra kongens bibliotek. Men naturligvis var *Fund og Forsknings* udseende ikke en gang for alle fastlagt i 1954. I 1954 var noterne til hver artikel bragt nederst på siden. Det blev opgivet allerede 1956 til fordel for en massiv blok af noter efter hver artikel. Først i 1994 og adskillige redaktører senere kom noterne tilbage nederst på siden, hvor de er forblevet, selv om der endnu i den foreliggende årgang ikke er taget tilstrækkeligt hensyn til computerens opfindelse. Hver note indeholder stadig parentetiske oplysninger til førstgivne bibliografiske oplysninger, som delvis eller helt ophæver værdien af det automatiske notesystem. Det vil den kommende årgang ændre ved.

I 1968 skrev Paulli en "Fund og Forskning Huskat m.m.," eller en "huskebog" på 48 sider, som han også kaldte det, til brug for sin efterfølger med talrige anvisninger på, hvorledes *Fund og Forskning* skulle se ud og hele det redaktionelle arbejde og samarbejdet med trykkeriet skulle eller burde foregå.² Paulli gjorde det i et følgebrev til Harald Ilsoe klart, at han selv ofte havde glemt at slå op huskebogen og derfor havde forsyndet sig mod retningslinierne. Adskillige eksempler herpå bragte han i huskatten. Bedømt af en senere redaktør er forsyndelserne i småtingsafdelingen, og Palle Birkelunds bedømmelse i nekrolo-

¹ Foruden nekrologen bragte årgangen en omfattende bibliografi over Paullis arbejder udarbejdet af kollegaen Mogens Haugsted (s. 9-38).

² Harald Ilsoe varetog i Paullis sygdomsperioder det løbende redaktionsarbejde.

gen over Paulli stadig fuldt dækkende: man skal lede længe, før man finder et sidestykke til den kyndighed og omhu, hvormed redaktions-hvervet blev varetaget.

Huskatten blev skrevet i hånden i et eksemplar af en kalender fra J. Jørgensen & Co's Bogtrykkeri, hvilket ingenlunde var udtryk for, at dette trykkeri var det foretrukne. Fra første årgang forestod Bianco Luno trykningen og gjorde det med en undtagelse (1990) frem til trykkeriets lukning i 1995. I de første mange år skulle den oplysning hentes på papiromslaget i seks punkt eller på årgangens sidste side i henhold til klassisk praksis, i de senere år fremgår det af titelbladets bagside, hvad vi nu vil tillade os at kalde kolofonen.³ Naturligvis har den tryktekniske udvikling og overgangen fra skrivemaskine til computer på mange områder gjort huskatten helt forældet. På andre har årbogens senere og kommende redaktører stadig nyttig vejledning her, og hvad enten man vil være enig eller ej, er der meget, som der i hvert fald skal tages stilling til for hver eneste årgang. Det sker ikke bare af sig selv. Et par enkelte eksempler skal gives: "Afhandlingernes titler skal helst ikke være for lange, men gerne prægnante, med den nærmere indholdsangivelse i undertitlen." Læseren kan selv kontrollere, om det har kunne overholdes i den foreliggende årgang trods alle redaktørens gode intentioner. "Aftryk i selvstændige stykker af breve, digte etc. sættes ikke med mindre skriftgrad end udgiverens text." Det er det gået lettere med i 2004, selv om en for længst indført manuskriptvejledning er svær at få bidragsydere til at følge. Måske har enhver redaktør mest brug for at holde sig Huskattens allerførste overskrift for øje: "I god tid." Selv om det ikke længere er forudbestilling af det nødvendige og rigtige papir, der er problemet, så er tidsfaktoren stadig lige tvingende, når der skal komme en årbog ud. Samspillet mellem forfatter og redaktion er helt afgørende for hver årgangs tilblivelse, og redaktørerne siden Paulli har efter bedste evne søgt at leve op til hans standart: "Paulli ikke alene redigerede det indkomne stof, han kom ofte med ideer til nye artikler, fik forfatterne i og uden for huset sat i gang med det ene og det andet emne, gav dem al mulig vejledning og stillede redebont sin store viden til rådighed."

Efter Ilsøes 8-årige eneredaktørtid udvidedes redaktionen. I årene 1984-93 bestod den af tre redaktører, 1994-2003 af to. En bredere kreds af Det Kongelige Biblioteks forskningsbibliotekarere og en bibliotekar deltes om det omfattende redaktørarbejde, litteraturhistorikerne Carl Erik Bay (1984-88) og Jesper Düring Jørgensen (1984-91), bibliotekar René Herring (1984-88), historikerne Thyge Svend-

³ Paulli medgav i Huskatten om titelbladets bagside, at "Her kan anbringes redaktøringivelse, hvis en saadan ønskes indført." (s. 11).

strup (1991) og John T. Lauridsen (1991-), den klassiske filolog og lærdomshistoriker Erik Petersen (1992-93) og orientalist Stig T. Rasmussen (1994-2003), ligesom den flittigste bidragsyder til årbogen indtil nu Harald Ilsøe vendte tilbage for to årgange (1992-93).

Fra 1990'ernes begyndelse udviklede redaktørerne i dialog med den "nye" institutionschef Erland Kolding Nielsen årbogens idé og anlæg, dog stadig inden for hovedsigtet. I årgang 31 (1992), der i øvrigt var et festskrift til årbogens grundlægger Palle Birkelund på dennes 80-årsdag, kom den første forsknings- og/eller litteraturoversigt, og redaktionen gav en indledende præsentation af årgangen i tilgift til de engelske resumeer, der havde været fast bestanddel siden dens start, der dog skrinlagdes igen fra og med årgang 38. Fra årgang 36 (1997) kom de første udførlige anmeldelser af forskningslitteratur eller udgivelser med særlig relevans for bibliotekets samlinger, herunder dets egne publikationer, fra årgang 38 (1999) også disputatsoppositioner. Forfatterpræsentationer, der efterhånden er taget til i omfang, påbegyndtes med årgang 31 (1992). Bibliografier og andre fortegnelser har med mellemrum haft deres plads, enten som en del af en afhandling eller som selvstændige bidrag, kulminerende med det store tillæg til besættelsestidsbibliografien i årgang 42 (2003), et bevidst forsøg fra institutionschefens side på at øge årbogens referenceværdi.

Årbogen har altid inden for sit sigte stået åben for såvel bibliotekets egne som udefra kommende bidragsydere. Balancen har varieret fra årgang til årgang, men i løbet af 1990'erne har bibliotekets egne medarbejdere tegnet sig for en stigende andel af bidragene, hvilket formentlig dels afspejler den forskningsorganisatoriske udvikling, der er sket, dels en reel øget interesse for årbogen som kulturvidenskabeligt tidsskrift af høj kvalitet.

I Palle Birkelunds tid som rigsbibliotekar blev alle manuskripter godkendt af ham, ligesom han skulle se korrekturen. Siden har redaktionen arbejdet uafhængigt af, men under ansvar over for bibliotekets ledelse. De skiftende redaktioner har gennem alle årene udført et stort, kvalificeret arbejde efter det princip, der i udlandet kaldes "peer review," som nu også har holdt sit formelle indtog i dansk forskning.

Om den faglige vægtning, forskydninger og udviklinger kunne der siges meget. Den er naturligvis både en funktion af, hvad bidragsyderne rent faktisk kommer med, men også af redaktørernes interesser og skjulte prioriteringer. Endelig må institutionens udvikling og prioriteringer ikke undervurderes. I perioder har de bog- og samlingshistoriske aspekter domineret, i den seneste menneskealder er også brede bidrag baseret på samlingerne fundet vej. Fag- og litteraturhistorie i deres forskellige aspekter har altid spillet en betydelig rolle, men

den mest karakteristiske udvikling i de senere år er nok musikvidenskabens voksende andel, ligesom nye områder som fotohistorie er kommet til. Samtidshistoriske bidrag, d.v.s. med emner fra det 20. århundrede, har gennem de seneste 15 år udgjort en stor og stigende andel af bidragene.

Hver årgang har fra første færd være forsynet med et personregister, der dækker omhandlede personer i tekst og noter. I anledning af 50 året er der lavet et kumuleret forfatter- og sagregister over indholdet af alle de hidtil udkomne årgange. Et forfatterregister lavedes første gang i bind 13, 1966 og blev fulgt op i bind 20 og 31, i sidstnævnte suppleret med et emne- og stikordsregister.¹ Det bliver rimeligvis sidste gang, registret udsendes i trykt form. I stedet vil det fremover løbende blive ajourført på *Fund og Forsknings* hjemmeside, en af to nyskabelser i jubilæumsåret. Hjemmesiden, der ligger på Det Kongelige Biblioteks web, indeholder praktiske oplysninger om årbogen, pris og hjælp til bestilling af abonnement og tidligere årgange, samt hvor og til hvem man skal henvende sig, hvis man ønsker en artikel optaget. Og altså også det samlede register.

Den anden nyskabelser findes også på denne hjemmeside. Det er en elektronisk udgave af *Fund og Forskning*, hvor for det første artikler, der af den ene eller den anden grund ikke finder optagelse i trykudgaven, publiceres, og hvor for det andet supplerende materiale til de trykte artikler vil kunne bringes. Det supplerende materiale vil f. eks. bestå i et større antal illustrationer, end der er økonomi i at trykke eller fuldtekst gengivelse af kilder, der påberåbes i de trykte artikler. Endelig forventes alle tidligere årgange af *Fund og Forskning* i løbet af kort tid at foreligge, så de kan læses elektronisk via årbogens hjemmeside.

Redaktionen består i 2004 som i 1954 igen af én person. Til gengæld er der nu et permanent redaktionsråd, som den til enhver tid siddende redaktør fremover vil få råd, vejledning og ideer til nye artikler og tiltag fra.

På disse måder tager *Fund og Forskning* hul på de næste 50 år.

¹Allerede bind 4 bragte en oversigt over indholdet af de tre første årgange.

Redaktionen af Fund og Forskning 1954-2004

R. Paulli bind 1-21, 1954-74 (178, 155, 174, 148, 239, 194, 183, 200, 176, 189, 170, 190, 165, 167, 162, 162, 165. 166, 179, 179 s.)

Harald Ilsøe bind 22-26, 1975-83 1(262, 179, 234, 168, 164 s.)

Carl Erik Bay, Jesper Düring Jørgensen, René Herring bind 27-28, 1984-88 (271, 175 s.)

Tove Hansen bind 29 [ikke 30], 1990 (335 s.)

John T. Lauridsen, Jesper Düring Jørgensen, Thyge Svendstrup bind 30, 1991 (148 s.)

Harald Ilsøe, John T. Lauridsen, Erik Petersen bind 31-32, 1992-93 (243, 247 s.)

John T. Lauridsen, Stig T. Rasmussen bind 33-42 (bind 39 under medvirken af Søren Gosvig Olesen), 1994-2003 (234, 319, 300, 420, 360, 371, 276, 344, 378, 458+165 s.)

John T. Lauridsen bind 43-, 2004- (496+49 s.)

